

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 37:364.65

DOI 10.31652/2415-7872-2022-70-98-102

ОЛЕНА БІДА

orcid.org/0000-0002-0448-0852
tetyanna@ukr.net

доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри педагогіки та психології,
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца
Ракоці ІІ
площа Кошута, 6, м. Берегово

ВІТАЛІЙ ГОНЧАРУК

orcid.org/0000-0002-3977-3612
goncharuk424@ukr.net

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри
хімії, екології та методики їх навчання,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
вулиця Садова, 2, м. Умань

ІЛЬДИКА ОРОС

orcid.org/0000-0001-7300-9362
ildiko@kmf.uz.ua

доктор філософії, доцент, президент, професор
кафедри педагогіки та психології,
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца
Ракоці ІІ
площа Кошута, 6, м. Берегово

МАРИНА ТЮТЯ

orcid.org/0000-0001-5776-5301
maryna.tiutia@udpu.edu.ua

викладач-стажист кафедри фахових методик та
інноваційних технологій у початковій школі,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
вулиця Садова, 2, м. Умань

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

У статті подано короткі відомості про міжнародні зв'язки у розвитку системи освіти дорослих у різних країнах світу. Проаналізовано доробок вчених, фахівців, що вивчали роль освіти дорослих у контексті життєвого шляху і міжнародного порівняння різних країн, які ґрунтуються на лонгїтюдних даних із урахуванням особливостей в організації освіти дорослих у різних країнах. З'ясовано, що в цілому спостерігається значна різноманітність у рівні участі людей в освіті дорослих у різних європейських країнах. Виявлено, що участь в усіх формах освіти дорослих (крім формальної освіти за рахунок роботодавця) по країнах тим вищій, чим вищі в цих країнах державні витрати на освіту, витрати на наукові дослідження і розробки та на соціальний захист населення.

Ключові слова: система освіти дорослих, міжнародні зв'язки, розвиток, безперервна освіта, формальна і неформальна освіта дорослих.

OLENA BIDA

doctor of pedagogical sciences, Professor, Head of the
Department of Pedagogy and Psychology,
Transcarpathian Hungarian Institute. Ferenc Rakoczi II
Koshuta Square, 6, Berehovo

VITALII HONCHARUK

Ph.D. in Pedagogical Sciences,
Lecturer at the Department of Chemistry, Ecology and
Relevant Teaching Methodologies,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Sadova street, 2, Uman

ILDIKO OROS

Doctor of Philosophy, Associate Professor, President,
Professor of Pedagogy and Psychology, Ferenc Rakoczi
II Transcarpathian Hungarian Institute
Koshuta Square, 6, Berehovo

MARYNA TIUTIA

Trainee teacher at the Department of Primary School
Professional Methods and Innovative Technologies,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Sadova street, 2, Uman

DEVELOPMENT OF THE ADULT EDUCATION SYSTEM IN DIFFERENT COUNTRIES OF THE WORLD

In connection with globalization and demographic changes, adult education is becoming increasingly important in today's society, and similar social mechanisms exist in different countries, which determine the participation of adult education and the linkage of this participation with the results on the labor market. But mostly those who are already well educated and have a fairly favorable position in the labor market, which acts as a mechanism for increasing social inequality, are raising their education. This is especially noticeable in relation to the widespread non-formal education in all countries, which is organized at the expense of employers.

The purpose of the article: to find out the role of international relations in the development of the educational system of adults in different countries of the world.

Brief information about international relations in the development of adult education system in different countries is presented.

The analysis of the achievements of scientists, specialists who studied the role of adult education in the context of life and international comparison of different countries based on longitudinal data, taking into account the difference in the organization of adult education in different countries and their peculiarities. It has been found that there is a significant diversity in the level of participation of adults in adult education in different European countries. It has been found that participation in all forms of adult education (with the exception of formal education at the expense of the employer) by the countries is higher, the higher the public expenditure on education in these countries, the expenses for research and development and the social protection of the population.

The basic regularities concerning participation in the formal education of adults are revealed. In some countries (Finland and partly in Denmark, Germany, USA) in formal education adults mostly come from workers with a lower initial education level and not the most confident position in the labor market, which suggests that formal education in these countries allows partially offset the social inequality that arose in the early stages of life. In some cases (in Australia, Spain, Sweden, UK) participation in formal education is due mainly to poor job market conditions. In some countries (Hungary and, to some extent, Estonia), initial social inequality is not compensated through formal adult education.

Key words: *international relations, development, adult education system, different countries of the world, continuous education, formal and informal education of adults.*

У зв'язку із глобалізацією і демографічними змінами освіта дорослого населення стає все більш важливою у сучасному суспільстві, в різних країнах діють схожі соціальні механізми, які визначають участь освіти дорослих і зв'язок цієї участі з результатами на ринку праці. Але переважно підвищують освіту ті, хто вже і так достатньо високо освічений та займає досить вигідну позицію на ринку праці, що виступає як механізм зростання соціальної нерівності. Це особливо помітно стосовно поширеної в усіх країнах неформальної освіти, яка організовується за рахунок роботодавців. «Організація Об'єднаних Націй провела у 1982 р. Всесвітню асамблею з проблем старіння, а Генеральна Асамблея схвалила Міжнародний план дій щодо проблем старіння. У 1990 році Асамблея проголосила 1 жовтня Міжнародним днем людей похилого віку, а через рік прийняла «Принципи ООН стосовно людей похилого віку», на реалізацію яких спрямована соціальна робота з даною категорією населення [6].

Мета статті: з'ясувати роль міжнародних зв'язків у розвитку системи освіти дорослих різних країн світу.

Питанням з'ясування ролі міжнародних зв'язків у розвитку системи освіти дорослих різних країн світу займалися вчені Н. Авшенюк, Блоссфельд, Ханс-Петер (Hans-Peter Blossfeld), Даниела Воно де Вільєна, (Daniella Vono de Vilhena), А. Гончарук, О. Кашуба, Кіліп-Йаконен Е. (Elina Kilpi-Jakonen), Л. Сігаєва, Т. Скорик, Р. Пахочінські (R. Pachosiński), І. Шевченко, Сюзанна Шюрер (Susanne Schührrer) та ін. Цінними є дисертаційні дослідження з проблем розвитку освіти дорослих у Канаді (О. Котлякова), у скандинавських країнах (О. Огієнко), США (І. Беюл, І. Фокіна, О. Хахубія), Франції (Л. Ведерникова, К. Онушкіна); Швеції (В. Давидова, Т. Зотова); додатково професійної освіти в зарубіжних країнах (О. Мітіна, З. Сафіна, О. Федотова) та ін.

Одним із головних завдань у розвитку освіти дорослих у Європейських країнах є створення і впровадження довготривалої програми міжнародного співробітництва у цій галузі; вироблення ефективних механізмів входження до освітніх і наукових програм міжнародних організацій, фондів тощо, упровадження системи інформаційного забезпечення міжнародного співробітництва [1; 2]. У 1980-х роках почалася міжнародна співпраця у сфері вищої освіти. Освітня політика працювала здебільшого на подолання безробіття молоді у більшості європейських країн. Соціальний Фонд Європи відігравав ключову роль у цій стратегії. У 1984 р. 75% його бюджету було реалізовано на проекти з підтримки формування професійних навичок та працевлаштування молоді.

Ідеєю освіти дорослих у своїй діяльності керується такі міжнародні організації, як ЮНЕСКО, організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), ООН та ін.

Зокрема ЮНЕСКО – це найбільший інтелектуальний центр міжурядового співробітництва з питань освіти, науки і культури, до якого входять 188 країн. Це майже всі держави світу. При ЮНЕСКО працюють близько 600 урядових організацій, мета яких – гарантувати кожній дорослій людині право на навчання. Теоретичні дослідження в цій галузі знань очолюють Інститут ціложиттєвого навчання ЮНЕСКО (Гамбург) і Міжнародний інститут планування освіти (Париж). Ці заклади є найбільшим інформаційним центром, що здійснюють тематичну координацію проблем досліджень у галузі освіти дорослих [5].

За підтримки Інституту освіти ЮНЕСКО (з 2006 р. – Інститут ціложиттєвого навчання Юнеско) у більшості країн Європи (в тому числі і в Україні) щорічно проводяться Тижні освіти дорослих. Головна мета Тижнів – досягти визнання освіти дорослих як необхідної умови розвитку суспільства, що навчається, та подолання обмеженого уявлення про освіту [3]. Останнім часом відбулося помітне збільшення кількості відповідних освітніх установ та організацій, які безпосередньо займаються проблемами освіти дорослих. Серед них – Панафриканська Асоціація письменності й освіти дорослих, Арабська мережа поширення письменності й освіти дорослих. Активізувалася пропагандистська роль Південно-Азійського й Тихоокеанського бюро освіти дорослих. У Латинській

Америці відкрито офіс з гендерної освіти й виховання, що спеціалізується на проблемах дорослих чоловіків і жінок. Північно-Американський альянс народної освіти й освіти дорослих сприяє розвитку дистанційної освіти для жителів Карибського басейну.

Значними центрами у розвитку освіти дорослих вважаються: Міжнародний інститут освіти (США), Швейцарська організація освіти дорослих, Міжнародний педагогічний центр (Франція), Міжнародний інститут педагогічних досліджень (Німеччина) та ін. У розвинутих країнах світу освіта дорослих вже давно стала самостійним напрямом державної політики [5].

Становлять особливий інтерес національні організації окремих країн у сфері освіти дорослих: Національний Інститут з питань неперервної освіти дорослих у Англії та Уельсі (National Institute of Adult Continuing Education England and Wales); Німецький Інститут з освіти дорослих (German Institute for Adult Education); Ірландська Національна Асоціація з освіти дорослих (The Irish National Association of Adult Education, Dublin, Ireland); Фінська Асоціація з освіти дорослих (Finnish Adult Education Association, Helsinki, Finland); Естонська Асоціація андрагогів (The Association of Estonian Adult Educators, Tallinn, Estonia) [7].

Однією із новітніх форм роботи з людьми літнього віку є надання соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» яку можна розглядати як одну із сучасних форм соціальної інтеграції осіб літнього віку» [6].

Значну роль у становленні й розвитку освіти дорослих у Європі і взагалі у світі відіграють наукові конференції, семінари та інші міжнародні зв'язки.

Створюються національні товариства та асоціації освіти дорослих. Їхня діяльність спрямовується на активізацію міжнародної співпраці науковців та практиків, на розробку та втілення концепції освіти дорослих, обмін досвідом [3].

Досвід роботи Міжнародного товариства у сфері порівняльних досліджень у галузі освіти дорослих (ISCAE) [10] засвідчує діяльність освіти дорослих різних країн світу.

Роль міжнародних зв'язків у розвитку системи освіти дорослого населення стосовно міжнародного товариства порівняльної освіти дорослих полягає в тому, що за час свого існування ISCAE намагається розвивати і підтримувати міжнародні стандарти у сфері методології міжнародного порівняння освіти дорослих, що може допомогти дослідникам цього напрямку. Визначено й перешкоди на цьому шляху, серед яких можна визначити міжнародну комунікацію (англійську мову), якою не володіють усі європейські науковці, хоча вона вже давно є мовою міжнародного наукового спілкування.

Інша проблема полягає в тому, що установи у сфері освіти дорослих, закони, політичний і культурний розвиток різних європейських країн суттєво різняться між собою. Саме тому для порівняльного аналізу важливо знайти точний переклад кожного наукового терміну.

Ще однією перешкодою є нерегулярна присутність представників національних товариств у сфері освіти дорослих на центральних міжнародних зустрічах через недостатність інвестицій, що обмежує обмін позитивним педагогічним досвідом у сфері освіти дорослих між країнами [8].

Проблемі освіти дорослих приділяється суттєва увага в освітній політиці розвинутих країн ЄС. Вона розглядається як механізм досягнення стійкого економічного розвитку, гарантування громадянського прогресу та демократичного устрою суспільного життя; як вияв відповідальності суспільства за формування людського та соціального капіталу, який є ключовим елементом сучасного суспільства знань [4].

Розглянемо міжнародні зв'язки у розвитку системи освіти дорослих у різних країнах світу.

Відмітимо, що вкладає істотні фінансові ресурси в розвиток освіти дорослих Австралія. Для освіти дорослих, як зазначає Р. Пахочіньскі (R. Pachociński), організуються курси і центри, які доповнюють раніше здобуті знання на різних рівнях або дають професійну підготовку без відриву від виробництва чи з відривом від виробництва. При університетах і коледжах також є факультети підвищеного рівня у формі вечірнього і заочного навчання [5].

Найпоширенішим типом навчального закладу для дорослих в Індії є центри і класи соціальної освіти (до 70 тисяч), в яких навчається 1200 тис. осіб. В країні працює перший Національний відкритий університет імені І. Ганді, де можуть поглибити знання й покращити інтелектуальні вміння бідні верстви населення позбавленні інших шансів на навчання. Відкриті університети почали працювати в інших штатах. Однак, незважаючи на те, що існує багато програм з освіти дорослих, навчання грамоти, правил гігієни й здоров'я, вироблення трудових умінь і навичок тощо, в Індії й досі не ліквідовано неписьменність. В Індії для сільських жителів від 18 до 35 років є народні коледжі з терміном навчання від півроку до року. Протягом першої половини дня кожний учень вивчає сільське господарство або ремесло, у другій – регіональну мову гінді та літературу, історію Індії тощо.

Уряди багатьох країн проводять державну політику в справі освіти дорослих. Зацікавлення розвитком освіти дорослих в Ірані очевидне: по всій країні існують курси письма і читання.

В Ізраїлі створено два типи освіти дорослих: освіта дорослих і позашкільна освіта дорослих. Перший тип охоплює навчання для отримання свідоцтва або диплома про закінчення школи

певного рівня, в т.ч. навчання іммігрантів івриту, а також для боротьби з неписьменністю. Другий – охоплює тих, хто має бажання підвищити культурно-освітній рівень шляхом країнознавчих екскурсій, участі у спортивних іграх, дискусійних клубах. Витрати на освіту дорослих становлять 21 млн. дол. щорічно (приблизно 1,5 % бюджету Міністерства освіти).

У Китаї освіта дорослих виконує декілька функцій: дає «другий освітній шанс» тим, хто бажає доповнити освіту в початковій, середній школі та ЗВО; організовує додаткове навчання та професійне вдосконалення дорослих, які працюють; реалізує освітньо-культурні програми для дорослих.

Освіта дорослих в Єгипті зв'язана передусім із боротьбою з неписьменністю. Після проведення Гамбурзької конференції Міністерство праці Єгипту ініціює різні програми професійного навчання для осіб віком 18–45 років, які не закінчили початкової школи. Практичне навчання відбувається як у державних, так і в приватних фірмах. Міністерство промисловості організовує центри професійного навчання для напівкваліфікованих робітників: навчання зводиться до підготовки підмайстрів, а метою навчання є формування та розвиток професійних і загальних умінь для того, щоб отримати шанс на роботу в державних або приватних закладах праці [5].

Виявлено, що участь в усіх формах освіти дорослих (крім формальної освіти за рахунок роботодавця) по країнах тим вищий, чим вищі в цих країнах державні витрати на освіту, витрати на наукові дослідження і розробки та на соціальний захист населення [11].

Стосовно участі у формальній освіті дорослих вченими виявлено три основні закономірності:

- у деяких країнах у формальній освіті дорослих переважно беруть участь працівники з вихідним більш низьким рівнем освіти і не самою впевненою позицією на ринку праці, що свідчить про те, що формальна освіта в цих країнах дозволяє частково компенсувати соціальну нерівність, що виникла на ранніх етапах життєвого шляху. Це особливо помітно в таких країнах як Фінляндія і частково – в Данії, Німеччині, США;

- у деяких випадках участь у формальній освіті викликана переважно незадовільним положенням на ринку праці. Це характерно для Австралії, Іспанії, Швеції, Великій Британії.

- у деяких країнах вихідна соціальна нерівність не компенсується через формальну освіту дорослих. Це характерно для Угорщини і, в певній мірі, для Естонії.

Як бачимо із зазначеного, в країнах з більш освіченим населенням соціальна нерівність у формальній освіті дорослих нижча, причиною чого може бути те, що в країнах з більш освіченим населенням у менш освічених працівників вища мотивація підвищувати свій рівень освіти. Серед працюючих жінок Естонії вихідний рівень освіти не впливає на вірогідність участі в освіті дорослих [9].

Висновки. Отже, вчені, фахівці з освіти дорослих, здійснюючи порівняльні дослідження освіти дорослих у міжнародному аспекті, дійшли висновку, що у зв'язку із глобалізацією і демографічними змінами освіта дорослого населення стає все більш важливою в сучасному суспільстві, що в різних країнах діють схожі соціальні механізми, які визначають участь освіти дорослих і зв'язок такої участі з результатами на ринку праці. Але переважно підвищують освіту ті, хто вже і так достатньо високо освічений та займає досить вигідну позицію на ринку праці, що виступає як механізм збільшення соціальної нерівності. Це особливо помітно стосовно поширеної в усіх країнах неформальної освіти, яка організовується за рахунок роботодавців.

Література

1. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть. *Вища освіта України*. 2001. 1. 11–17.
2. Голотюк О.В. Система вищої освіти Франції. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/421/1/%D0%92%D0%B8%D1%89%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%20%D0%A4%D1%80.pdf>
3. Гончарук А. Неформальна освіта дорослих у країнах ЄС. *Педагогічні науки*. 2012. Вип. 54. С. 31–36.
4. Логвиненко, Т. О. Вища освіта Данії, Норвегії, Швеції у сучасному європейському вимірі. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська*. Ужгород: Говерла, 2014. Вип. 30. С. 86–89.
5. Сігаєва Л. Міжнародне співробітництво у сфері освіти дорослих. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2012. № 1. С. 14–23.
6. Скорик Т. В., Шевченко І. С. Університет третього віку як модель соціальної інтеграції осіб літнього віку в сучасне суспільство. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2014. Випуск 8. С. 60–68.
7. Фольварочний І. В. Гуманістичні тенденції євроінтеграційного розвитку освіти дорослих на сучасному етапі. *Е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку»*. 2009. Вип. 2. URL: http://www.intellect-in-vest.org.ua/ukr/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n2_2009_st_8/. – Загол. з екрану.
8. Фольварочний І. В. Європейські тенденції в розвитку освіти дорослих. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/9/statti/folvarochniy.htm

9. Cumulative Inequality Effects of Adult Learning in Estonia. URL: https://www.researchgate.net/publication/263187635_Cumulative_Inequality_Effects_of_Adult_Learning_in_Estonia
10. International Labour Organization—24 May. – 2012. URL: britannica.com.
11. Participation in adult education: a bounded agency approach. URL: https://www.researchgate.net/publication/305115262_Participation_in_adult_education_a_bounded_agency_approach.

References

1. Andrushchenko V. Osnovni tendentsiyi rozvytku vyshchoyi osvity na rubezhi stolit' [The main trends in the development of higher education at the turn of the century]. *Vyshcha osvita Ukrainy*. 2001. 1. 11–17.
2. Holotyuk O.V. Systema vyshchoyi osvity Frantsiyi [The higher education system of France]. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/421/1/%D0%92%D0%B8%D1%89%D0%Bo%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%Bo%20%D0%A4%D1%80.pdf>
3. Honcharuk A. Neformal'na osvita doroslykh u krayinakh ES [Informal education of adults in EU countries]. *Pedahohichni nauky*. 2012. Vyp. 54. S. 31–36.
4. Lohvynenko, T. O. Vyshcha osvita Daniyi, Norvehiyi, Shvetsiyi u suchasnomu yevropeys'komu vymiri [Higher education in Denmark, Norway, and Sweden in the modern European dimension.]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu : Seriya: Pedahohika. Sotsial'na robota / hol. red. I.V. Kozubovs'ka. Uzhhorod: Hoverla, 2014. Vyp. 30. S. 86–89.*
5. Sihayeva L. Mizhnarodne spivrobitnytstvo u sferi osvity doroslykh [International cooperation in the field of adult education]. *Porivnyal'na profesiyna pedahohika*. 2012. № 1. S. 14–23.
6. Skoryk T. V., Shevchenko I. C. Universytet tret'oho viku yak model' sotsial'noyi intehtratsiyi osib litn'oho viku v suchasne suspil'stvo [The university of the third age as a model of social integration of the elderly in modern society]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya sotsiolohichna*. 2014. Vypusk 8. S. 60–68.
7. Fol'varochnyy I. V. Humanistychni tendentsiyi yevrointehratsynoho rozvytku osvity doroslykh na suchasnomu etapi [Humanistic trends of European integration development of adult education at the current stage]. *E-zhurnal «Pedahohichna nauka: istoriya, teoriya, praktyka, tendentsiyi rozvytku»*. 2009. Vyp. 2. URL: http://www.intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n2_2009_st_8/. – Zahol. z ekranu.
8. Fol'varochnyy I. V. Yevropeys'ki tendentsiyi v rozvytku osvity doroslykh [European trends in the development of adult education]. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/9/statti/folvarochniy.htm
9. Cumulative Inequality Effects of Adult Learning in Estonia. URL: https://www.researchgate.net/publication/263187635_Cumulative_Inequality_Effects_of_Adult_Learning_in_Estonia
10. International Labour Organization—24 May. – 2012. URL: britannica.com.
11. Participation in adult education: a bounded agency approach. URL: https://www.researchgate.net/publication/305115262_Participation_in_adult_education_a_bounded_agency_approach.

УДК 59.953: 371: 101

DOI 10.31652/2415-7872-2022-70-103-108

МИКОЛА ПРИЩАК

orcid.org/0000-0002-7237-5464

m_pryschak@ukr.net

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук

Заклад вищої освіти «Вінницький національний технічний університет»

вул. Хмельницьке шосе, 95, м. Вінниця

НА ШЛЯХУ СТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТНО-КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО ОСОБИСТОСТІ

У статті досліджено проблеми означення та становлення суб'єктно-комунікативного підходу до особистості. Визначено та проаналізовано причини необхідності зміни методологічних основ дослідження сутності та розвитку особистості та її суб'єктності: зміна парадигми буття людини; криза діяльнісного підходу до людини (особистості); зростання ролі духовно-смыслового виміру сутності та розвитку суб'єктної особистості; проблемами з визначенням предмета психології. Доведено необхідність трансформації парадигми «свідомості-Я» та діяльнісної парадигми буття людини в комунікативну парадигму, парадигму «Я – Інший». Обґрунтовано необхідність міждисциплінарного підходу до дослідження особистості та її суб'єктності.

Ключові слова: особистість, суб'єкт, суб'єктність особистості, комунікативність, взаємодія, суб'єктно-комунікативний підхід, предмет психології, міждисциплінарність.

MYKOLA PRYSHCHAK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
of the Department Philosophy and Humanities Higher educational
institution «Vinnytsia National Technical University»

Khmelnyskyi Highway Str., 95, Vinnytsia

ON THE WAY OF ESTABLISHMENT SUBJECTIVE-COMMUNICATIVE APPROACH TO PERSONALITY

The article examines the problems of definition and formation of the subject-communicative approach to personality. The reasons of necessity of change of methodological bases of research of essence and development of the person and its subjectivity are defined and analyzed: change of a paradigm of existence of the person; crisis of activity approach to the person (personality); the growing role of the spiritual and semantic dimension of the essence and development of the individual, especially its subjectivity; problems with determining the subject of psychology.

Since the end of the XIX century in the science of man there is a change in the paradigm of human existence, from the philosophy of consciousness («consciousness- I») to the philosophy of communicative consciousness («consciousness-«I – Other»). This process started the crisis of the activity approach to the person (personality) and launched the mechanism of transformation of the activity approach into the communicative approach. The communicative approach strengthens the role of the spiritual and semantic dimension of the essence and development of the individual, especially its subjectivity. Obstacles to the definition of the subject of psychology also stand in the way of the formation of a subjective approach to personality, in particular attempts to expand the subject of psychology to the spiritual and semantic sphere of essence and development of personality and its subjectivity, which is the subject of philosophy. Therefore, we have substantiated the need for an interdisciplinary approach to the study of personality and its subjectivity. Based on the analysis, the need to transform the paradigm of «consciousness-I» and the activity paradigm of human existence into a communicative paradigm, the paradigm of «consciousness-«I – Other» is proved. It is substantiated that the need to overcome the philosophy of «consciousness-I» and activity approach, the need to strengthen the spiritual and semantic dimension of personality and its subjectivity, raises the question of becoming a subject-communicative approach, which in our opinion can be an effective methodological principle holistic theory of personality.

Key words: personality, subject, personality's subjectivity, communicativeness, interaction, subject-communicative approach, subject of psychology, interdisciplinarity.

У сучасній психолого-педагогічній науці, зокрема українській, відбувається активний процес дослідження суб'єктності особистості як цілісної сутності та розробки цілісної моделі особистості (О. Бондаренко, З. Карпенко, С. Кузікова, І. Нікітіна, В. Татенко, С. Шехавцова та ін.) [4; 13; 14; 16; 23; 24; 27]. Суб'єктний підхід стає методологічною основою розробки теорії особистості. Але, за наявності